

RASPUTIN

JA ROMANOVIENTUHO

ANTONY
BEEVOR

WSOY

POHJOINEN JÄÄMERI

0 500 1000 km

Venäjän keisarikunta 1914

++++ Siperian rata
ja Itä-Kiinan rata

ANTONY BEEVOR

Rasputin ja Romanovien tuho

Suomentanut Jouni Avelin

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Ensimmäinen painos

Englanninkielinen alkuteos
Rasputin: And the Downfall of the Romanovs

Copyright © Ocito Ltd 2026
The moral rights of the author has been asserted.
All rights reserved.

Suomenkielinen laitos © Jouni Avelin ja WSOY 2026

ISBN 978-951-0-52395-7

Werner Söderström Osakeyhtiö
Lönnotinkatu 18 A, 00120 Helsinki
Painettu EU:ssa

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut: tuotevastuu@wsoy.fi

Sisällys

Johdanto	9
Päivämääristä	13
Siperialainen tienhaara	14
Nuori Rasputin	19
Uusi valtakausi	27
Hodinkan kirous	36
Ensimmäinen guru ja kruununperillinen	45
Sota Japania vastaan	60
Vallankumouksen uhka 1905	72
Rasputin Pietarissa	79
Leskikeisarinnan uni	90
Hullu munkki Ilidor – »uskalias hirviö»	100
Rasputin lastenkamarissa	110
Salamurha Kiovassa	116
Rasputin ja perivihollinen	127
Kruununprinssin pelastuminen Spalassa	137
Romanovien kolmisataavuotisjuhla 1913	146
Feliks ja Dmitri	154
Rasputinin puukotus	165
Keisarin varjon suutelijat ja sodan syttyminen	176
Rasputin ja naiset	187
Huonoa käytöstä	202
Skandaali ja uhkaus	216
Keisari ottaa ohjat	225
Keisarinnan budoarikabinetti	237
Venäläinen farssi	246
Ministeritason tuolileikki	261
Maailmanlopun aatto	272
Salamurhaajat	289

Surma	300
»Hirviöiden murhaama»	316
Perheasioita	326
Sanasto	339
Kiitokset	340
Lyhenteet	341
Viitteet	343
Sanomalehdet	368
Kirjallisuus	369
Hakemisto	377

Johdanto

»HÄN OLI ainutlaatuinen», kuuluisa kirjailija totesi Rasputinista. »Hän oli omanlaisensa, kuin romaanihahmo, joka eli kuin legenda, kuoli kuin legenda ja jonka muisto verhoutuu legendaan.» Nadežda Lohvitskajalla, kirjailijanimeltään »Teffi», oli itselläänkin poikkeuksellinen asema, sillä häntä lukivat niin keisari Nikolai II kuin Vladimir Iljitš Leninkin. Hän oli myös yksi monista naisista, jotka Rasputin yritti vietellä, joskin hänen tapauksessaan Rasputin kohtasi vertaisensa.

Rasputin on kiehtonut minua pitkään, ja kiinnostuin hänestä jo ennen kuin aloin tehdä taustatyötä edelliseen teokseeni *Venäjän vallankumous ja sisällissota*. Miten on mahdollista, että hädin tuskin lukutaitoinen siperialainen maalainen vaikutti historian kulkuun niin tuhoisasti? Rasputinilla ei ollut minkäänlaista virallista asemaa. Hänellä ei ollut alaisia. Hän oli vannoutunut monarkisti, ei vallankumouksellinen. Silti hän vaikutti tahattomasti maailman mahtavimman yksinvaltiuden romahdukseen enemmän kuin kukaan muu. Runoilija Aleksandr Blok, joka työskenteli yleisvenäläisessä erityiskomissiossa (Tšekassa), tutki kysymystä vuonna 1917 heti helmikuun vallankumouksen jälkeen. Hän kirjoitti:

Olipa tämä mies mikä tai kuka tahansa, hänen vaikutuksensa ulottui tavattoman laajalle. Hän eli elämänsä ainutlaatuisessa hysteerisen ihailun ja piintyneen vihan sekaisessa ilmapiirissä: yhdet rukoilivat häntä, toiset yrittivät tuhota. Tämä irstaileva *musikka* sai kuulan selkäänsä Jusupovin gramofonijuhlissa, ja hänen tarinassaan oli ylivertaisen ainutlaatuista ennen kaikkea se, että hänen elämänsä päättänyt luoti iskeytyi suoraan hallitsevan dynastian ytimeen.

Silti hätkähdyttävä mielikuva keisarinvallan tuhonneesta luodista yksinkertaistaa asioita liikaa. Muitakin kuolettavia haavoja oli ehtinyt kertyä, ja ne olivat aiheuttaneet kärsimystä.

Liioitellut tarinat poliittisesta ja taloudellisesta korruptiosta, puhumattakaan valheellisista jutuista, joiden mukaan Rasputin irstaili keisarinna ja jopa tämän tyttärien kanssa, lannistivat keisarin upseerikuntaa niin, että lokakuun vallankumouksen puhjettua vuonna 1917 tuskin yksikään miekka nousi puolustamaan keisaria. Ani harvoin vaatimattomista oloista noussut yksi mies ja villit huhut ovat vaikuttaneet yhtä voimakkaasti historian syy- ja seurausketjuun. Rasputinin merkitys tarjoaa kiehtovan toisenlaisen näkökulman historian niin sanottuun suurmiesteoriaan.

Teffin mainitsemassa »legendassa» on toinenkin yhtä kiehtova näkökulma. Rasputinin ympärillä pyörineet myytit ja valheet olivat aikansa vauvutisia. Rasputin oli itsekin osin vastuussa niistä, sillä hän rehenteli yhteyksillään keisarihuoneeseen. Aivan liian usein historioitsijat kuitenkin sivuuttavat sen, että huhuilla ja salaliittoteorioilla voi olla merkittävämpiä seurauksia kuin todellisuudella.

Rasputin ja Romanovien tuho ei ole tavanomainen elämäkerta, vaikka sen ytimen toki muodostaakin tarina siperialaisen talonpojan ja keisariperheen suhteesta. Teoksen nimi viittaa

siihen harmaaseen alueeseen, joka sijaitsee totuuden ja myytin sekä faktojen ja fantasian välissä ja jolla on oleellinen sijansa Rasputinin tarinassa ja yhä selvemmin myös omassa ajassamme.

Kun leskikeisarinna vuoden 1868 alussa odotti ensimmäistä lastaan, tulevaa keisaria Nikolai II:ta, hänen sanotaan järkyttyneen suuresti joko ennustuksesta tai näkemästään unesta. Hän alkoi pelätä, että venäläinen talonpoika, musikka, tappaisi hänen poikansa. Muun muassa professori Aleksandr Bohanovin mukaan »ennustus ahdisti häntä läpi elämän». Kun leskikeisarinna sitten kolmekymmentäkahdeksan vuotta myöhemmin kuuli, että hänen poikansa ja miniänsä olivat Rasputin-nimisen talonpojan pauloissa, hän joutui kauhun valtaan. Romanovien suvussa hän johti vastarintaa Rasputinin vaikutusvallalle hovissa.

Vuonna 1919 Rasputinin tytär Maria kertoi keisariperheen murhatutkimusta johtavalle Nikolai Sokoloville, että keisari oli sanonut tietävänsä talonpojan tappavan hänet. Professori Bohanov kirjoitti leskikeisarinnan kuulleen ennustuksen nimeämättömältä vanhalta naiselta. Venäjän federaation valtionarkistossa säilytetään kuitenkin niin sanottua »Rasputinin päiväkirjaa», ja siinä tästä dramaattisesta unesta kerrotaan täyspitkä versio, jonka keisarinna Aleksandran oletetaan kertoneen Rasputinille. Versiossa keisarin äiti pyytää perheen iäkästä imettäjää tulkitsemaan unen. Asiantuntijat ovat todenneet tämän 1920-luvun alussa arkistoon tallennetun päiväkirjan väärennökseksi, mutta itse kertomuksella on vahva todellisuuspohja. Väärentäjän on täytynyt tuntea Rasputin tai joku hänen lähipiiristään. Joka tapauksessa tarina tunnettiin hyvin keisariperheessä.*

* Ystäväni ja naapurini maaseudulla, prinsessa Olga Romanoff, kuuli isoisänäitinsä unesta isältään ruhtinas Andrei Aleksandrovitš Romanovilta, joka oli Rasputinin murhaajan Feliks Jusupovin kauniin vaimon, suuriruhtinatar Irinan, veli.

Kaikista näistä syistä uni on hyvä esimerkki Teffin kommentista, jonka mukaan Rasputinin elämä »verhoutuu legendaan». Ennen kaikkea se alleviivaa sitä keskeistä seikkaa, että arvioitaessa Rasputinin vaikutusta tapahtumien kulkuun uskomuksilla oli huomattavasti suurempi painoarvo kuin todellisuudella.

Rasputinin huima nousu vaikutusvaltaiseen asemaan oli niin epätodennäköinen, että se kiehtoi mieliä paitsi Suur-Venäjällä myös ulkomailla. Useimmiten lehdissä ilmiötä kuvattiin yksioikoisesti vastenmieliseksi tavalla tai toisella. Historioitsijan kannalta on onnekasta, että Rasputinia lähellä olleet ihmiset tarkastelivat ja kuvailivat häntä tarkasti ja hyvin valaisevasti. Sen sijaan Rasputinin lähipiiri, mukaan lukien keisarinna itse, toimitti hänen omia julkaisujaan niin raskaalla kädellä, että hänen kaoottisia ilmaisujaan on jäljellä enää häviävän vähän. Ainoat poikkeukset tästä ovat muutamit sanomalehtihaastattelut, ja niihinkin on syytä suhtautua hyvin varauksellisesti.

Ei myöskään pidä unohtaa merkittävän 1800-luvulla eläneen runoilijan Fjodor Tjuttševin toteamusta, ettei Venäjää voi ymmärtää järjellä. Sama pätee Rasputiniin. Hänessä yhtyivät hengellinen viattomuus ja hillitön himo, kiihkeä uskonnollinen vakaumus ja kyyninen opportunisti, rehentely ja vainoharhaisuus, luontainen anteliaisuus ja ahneus, itsetuntemus ja fantasia. Hän uskotteli itselleen rakastavansa naisia aivan aidosti, vaikka olikin joskus valmis jopa raiskaamaan. Kaikki hänen luonteensa paradoksit, samoin kuin hänen hämmästyttävä elämänsä ja kuolemansa, uhmaavat tavanomaista logiikkaa.

Päivämääristä

KOSKA KERTOMUS päättyy ennen kuin bolševikkien hallinto otti käyttöön gregoriaanisen kalenterin 31. tammikuuta 1918, kaikki 1900-luvun alun päiväykset perustuvat vanhaan juliaaniseen kalenteriin, joka oli kolmetoista päivää lännessä käytettyä ajanlaskua jäljessä.

Venäläiset nimet on translitteroitu, ja tilan säästämiseksi niiden yhteydessä ei käytetä patronyymeja eli isännimiä. Tavan mukaisesti tsaareista ja keisareista käytetään vakiintuneita suomalaisia muotoja. Nikolai II:een viitataan yleensä keisarina tai hallitsijana, ja olenkin käyttänyt alkuperäisissä kirjeenvaihdossa ja kuvauksissa mainittuja muotoja. Nikolain puolisoista eli keisarinnasta käytettiin useimmiten ilmaisua keisarinna Aleksandra Fjodorovna ja keisarin pojasta ilmaisuja kruununperillinen ja Aleksei Nikolajevitš.

I

Siperialainen tienhaara

AIVAN URAL-VUORISTON takana, Turajoen rannalla sijaitsee Pokrovskojen kylä. Seudun asumukset ovat alkeellisia, ja niiden joukossa oli myös Grigori Jefimovitš Rasputinin perheen koti, eikä voine kuvitella suurempaa ristiriitaa sen ja kaikkien venäläisten keisarin elämän välillä. Mutta niin vain 27. huhtikuuta 1918 punakaarti saattoi keisaria ja keisarinnaa heidän viimeisellä matkallaan kohti Jekaterinburgia juuri sen kylän kautta. Vanhemmat olivat lähteneet Tobolskista mukanaan vain tyttärensä, kahdeksantoistavuotias Maria, ja olivat joutuneet jättämään taakseen kolme muuta tytärtään sekä kruununperijä Alekseine.

Turajoki oli vielä jäässä, joten vangitut keisariperheen jäsenet eivät voineet matkata tavalliseen tapaan siipiratastahöyrylaivalla. Entinen keisarinna Aleksandra Fjodorovna ja suuriruhtinatar Maria matkustivat nelipyöräisellä *tarantasilla*, kangaskuomulla varustetuilla pitkänomaisilla vaunuilla. Vallasta syösty keisari Nikolai ei valittanut karkeatekoisen kulkupelinsä, kaksipyöräisen *aba*-kärryn tärahtelystä, vaikka se niiasikin rajusti jokaisessa kuopassa kulkiessaan pitkin joen ja koivu- ja mäntymetsän välistä mutaista tietä.

Keskipäivän aikaan pieni seurue pysähtyi Pokrovskojessa vaihtaakseen hevosia. He huomasivat olevansa vastapäätä

Rasputinien taloa. Keisarinna katseli kaksikerroksista hirsi-taltoa. Hän tiesi kaiken tästä Jumalan miehen synnyinpaikasta, maalaismiehen, jota he olivat sanoneet ystäväkseen. Rasputin oli ennustanut, että »halusivatpa tai eivät, he tulevat Tobolskiin ja näkevät kyläni ennen kuolemaansa». Keisarinna oli kätkenyt matkatavaroihinsa neljä Rasputinin antamaa ikonia sekä kaikki tältä saamansa kirjeet, joita hän vaali aarteinaan.

Vuotta ja neljää kuukautta aiemmin Aleksandra Fjodorovna oli ollut kauhun vallassa kuullessaan uutisia siitä, kuinka Rasputinin murhaan oli reagoitu. Pietarin teattereissa esitykset oli keskeytetty ja yleisö oli noussut ylös hurraamaan ja laulamaan kansallislaulua »Jumala, suojele tsaaria». Rasputinin murhaajat olivat kiihkeitä monarkisteja, eivät vallankumouksellisia. Mutta keisarinna toisteli itselleen, että ainoastaan hyväosaiset olivat ilahtuneet. Eräskin jalosukuinen nainen oli innoissaan kertonut uutisen osastolla, joka oli täynnä haavoittuneita sotilaita, mutta saanut vastaansa pelkästään vihamielisen hiljaisuuden. »Niin. Vain yksi musikka on päässyt lähelle valtaistuinta, ja sitten herrat ja hallitsijat murhasivat hänet», eräs sotilas lopulta sanoi.

Keisarinnan ollessa syvällä mietteissään suuriruhtinatar Maria piirsi talosta nopeasti luonnoksen. Rasputinin leski Praskovja Fjodorovna ja kaksi heidän lapsistaan tuijottivat keisarillista seuruetta ikkunasta kauhunsekaisen lumouksen vallassa. Äkkiä yksi punakaartilaisista tajusi, mitä oli meneillään. Hän alkoi huutaa ja nosti kiväärin tukin vasten olkapäätään. Praskovja veti lapsensa pois näkyvistä.

Vain kolmen kuukauden päästä tapahtuneesta bolševikkien osasto ohjasi keisarin, keisarinnan, kruununperillisen sekä neljä suuriruhtinatarta Jekaterinburgissa »tarkoin vartioidun talon» kellariin, jossa heidät murhattiin. Punakaartilaiset olivat

maalanneet kellariin johtavan portaikon seinät täyteen rivoja töhryjä, joissa Rasputin kuvattiin »liioitellut sukuelimet paljaina» ja joissa keisarinna antoi hänelle suuseksiä. Kaikkien venäläisten keisaria Nikolai II:ta sekä hänen perhettään ei siis murhannut yksittäinen musikka, kuten leskikeisarinna oli pelännyt, vaan kokonainen joukko musikoita, jotka silpoivat heidän lihansa ja luunsa ampumalla lähietäisyydeltä. Rasputin oli todella ollut väärässä ennustaessaan keisarille, että »musikarit eivät koskaan tappaisi häntä, vaan tappaja olisi intellektuelli».

Bolševikkien näkökulmasta paha sai palkkansa, koska viimeiset Romanovit tapettiin matkallaan Siperiaan, jonne he olivat karkottaneet valtavia määriä vastustajiaan satojen vuosien ajan. Silti bolševikkien omat uhrit, joita lähetettiin itään hirvittäville vankityöleireille, kärsivät paljon enemmän kuin heidän vallankumoukselliset toverinsa, jotka olivat vehkeilleet entistä valtajärjestelmää vastaan.

Jo 1600-luvun alusta lähtien suunnaton Siperia suurine jokiineen, tundrineen ja hiljaisine metsineen oli antanut monenlaisia mahdollisuuksia, kuten turkiskauppaa, kalastusta, maanviljelyä, tukkipuita ja kultaa. Tsaarien ja keisareiden hallinnoille se oli lisäksi tarjonnut jo kauan ilmeisen rangaistuskeinon, ja kauas itään väkeä tuomittiin karkotukseen tai pakotyöhön pitkin »kahleiden tietä».

Siperia oli erilaista maata kuin Uralin länsipuolinen Venäjä. Siellä ei ollut maaorjuutta eikä suurtiloja. Kesyttömien metsämaiden ja villieläinten leimaamaa näennäisen loputonta aluetta oli monesti yritetty valloittaa väkivalloin. Siperialaisia luonnehtivat alkukantaiset kansantarut ja puolianimistiset uskomukset, ja he olivat paljon itsenäisempiä kuin lännen

venäläiset ja asenteiltaan jopa anarkistisia. He olivat myös omatoimisia, mikä olikin välttämätön ominaisuus karuissa olosuhteissa.

Grigori Rasputinin isä Jefim oli köyhä mutta toimelias talonpoika. Siperiassa yleinen sukunimi Rasputin tarkoittaa tienhaaraa. Monien muiden kyläläisten lailla myös Jefim harjoitti eri ammatteja vuodenajan mukaan. Pienellä maapalstallaan hän kasvatti keräkaalia ja heinää ja piti kymmenkuntaa hevosta ja karjaa. Yhdessä muiden kanssa hän kalasti Turajoella sterlettejä, siperianjokilohia, taimenia, haukia ja sampia. Tiettyinä aikoina hän toimi Tobolskin ja Tjumenin välisellä tärkeimmällä postireitillä kuljettaen tavaroita ja matkustajia tarantasillaan. Talvisin vaunu muutettiin reeksi vaihtamalla pyörät jalaksiin, sillä töitä oli enemmän, kun Turajoki jäätyi eivätkä siipiratašhöyrylaivat päässeet kulkemaan.

Jefim oli mennyt naimisiin vuonna 1862. Hänen vaimonsa Anna menetti neljä ensimmäistä lastaan. Lopulta tammikuussa 1869 syntyi poika, joka jäi henkiin. Kasteessa hänet nimettiin kappadokialaisen mystikon, pyhän Gregorios Nyssalaisen mukaan. Luotettavia asiakirjoja ei ole säilynyt, mikä antoi myöhemmin pontta lukuisille keksityille tarinoille pojan lapsuudesta ja nuoruudesta. Rasputinilla ei koskaan ollut veljeä, jonka väitettiin kuolleen veljesten mentyä uimaan joelle. Samoin suosittu tarina, jonka mukaan Rasputin tunnisti kylän hevosvarkaan maatessaan sairausvuoteellaan, on todennäköisesti pelkkä myytti, joka on seipetty myöhemmin pönkittämään hänen mainettaan ennustajana. Grigori Jefimovitš Rasputinin eli »Grišan» uskottiin olevan myös hevoskuiskaaja, ja häntä parjattiin toistuvasti hevosvarkaaksi, vaikka yhtään syytetä häntä vastaan ei nostettu. Hänen kuitenkin muistettiin olleen nuorena humalainen rettelöitsijä.

Pokrovskojessa oli paitsi kapakka, jossa myytiin vodkaa, myös valkoinen kirkko vihreine kupoleineen ja torneineen, postiasema, vaatimaton viljelystarvikkeiden puoti sekä puinen laituri, jonka tolpat oli upotettu joenpohjaan. Leveiden olkainten kannattelemiin värikkäisiin päällishameisiin pukeutuneet huivipäiset maalaisnaiset paimensivat joentörmällä mutaisia sikoja.

Rasputinien talo oli hirsistä rakennettu, sammaleella tilkitty *izba*. Sen ainoa koriste olivat taidokkaasti veistetyt ikkunanpielet. Tontilla oli erillinen rakennus, *gornitsa*, vieraiden ja pyhiinvaeltajien majoittamiseen. Päärakennuksessa pienet öljylamput valaisivat kotialttarin karkeatekoisia ikoneja ja torakat lymyilivät pimeissä nurkissa. Kaalisopan lisäksi Grigorin äiti teki kalakeittoa. Se pysyi Rasputinin lempiruokana jopa hänen maineensa huipulla ennen kuolemaa. Asunnossaan Pietarissa ensimmäisen maailmansodan aikana hän upotti pesemättömät kätensä suureen liemikulhoon ja noukki sieltä kalanpalasia, joita sitten tarjosi siniverisille naisseuraajilleen. Vain harva kieltäytyi tästä suosionosoituksesta.

Nuori Rasputin

KESÄLLÄ 1886 vasta seitsemäntoistavuotias Rasputin tapasi Abalakin luostarissa pidetyssä uskonnollisessa juhlassa nuoren maalaisnaisen nimeltä Praskovja Dubrovina. Praskovjalla oli vaaleat hiukset ja tummanruskeat silmät, ja hän oli yli kolme ja puoli vuotta Rasputinia vanhempi. Hän oli »mutkaton ja älykäs nainen». Rasputin hakkaili häntä puolen vuoden ajan ennen kuin he menivät vihille, minkä jälkeen hän ajan tavan mukaisesti toi morsiamensa Pokrovskojeen elämään perheensä *izbassa*. Rasputin kohteli vaimoaan hyvin lukuun ottamatta myöhempää uskottomuuttaan, joka ei näyttänyt Praskovjaa häiritsevän. Praskovja puolestaan osoittautui hyvin uskolliseksi vaimoksi.

Vuosia myöhemmin arkkimandriitta Veniamin kertoi erittäin epäuskottavan tarinan, jonka mukaan Rasputin olisi kertonut Praskovjasta ja omasta uskonnollisen vakaumuksensa etsinnästä nuoruudessaan. Keisarinna oli pyytänyt Rasputinia sanelemaan hänelle elämäntarinansa. Sitten hän kehotti Veniaminia kirjoittamaan sen ylös samaan keltaiseen *saffiano*-nahkaan sidottuun muistikirjaan ja toimittamaan tekstin kirjallisempaan tyyliin. Praskovja ei ensin »uskonut miehensä pyhyyteen», keisarinna kirjoitti. »Rasputin tarjoutui todistamaan asian. He menivät

joelle soutuveneellä, ja Rasputin väitti, että vene kulki ylävirtaan itsestään, soutamatta. Sen jälkeen Grigori Jefimovitš (kuten häneen yleensä viitattiin) päätti 'kävellä pyhillä paikoilla', kuten hurskaat maalaiset, pyhiinvaeltajat ja muut uskonnolliset vaeltajat usein tekivät.»

Uskottavammassa tarinassa Rasputinin henkinen muutos tapahtui sen jälkeen, kun he olivat menettäneet kolme pikkulastaan. Rasputinin ja Praskovjan esikoinen, poika, kuoli puolivuotiaana. Menetyksen järkyttämän Rasputinin sanotaan kävelleen Verhoturjen luostariin etsimään johdatusta kuuluisalta erakkomunkilta Makarilta. Lopulta Praskovjan synnyttämistä seitsemästä lapsesta vain kolme jäi eloon: tyttäret Matrjona (joka vaihtoi myöhemmin nimekseen Maria) ja Varvara sekä poika Dmitri.

»Isäni elämässä tapahtui jotakin, kun olin vielä pikkutyttö», Rasputinin tytär Maria totesi joulukuussa 1919 sisällissodan aikana, kun valkoisten viranomaiset kuulustelivat häntä Irkutskissa. »Se muutti sekä hänen että koko perheemme elämän. Ennen sitä isä oli elänyt kuin tavallinen talonpoika maatyöläisenä. Sitten yllättäen hän jätti perheensä ja ryhtyi pyhiinvaeltajaksi. Hänen sielussaan on täytynyt tapahtua jotakin: hän lopetti tupakoinnin, juomisen ja lihan syömisen ja lähti pyhiinvaellusmatkalle.»

Rasputin kertoi aiemmasta elämästään niin monia versioita eri ihmisille, että siitä on mahdotonta laatia selkeää aikajanaa, mutta luultavasti pyhiinvaellus alkoi hänen ollessaan alle kolmekymmentävuotias. Edes hänen motiivinsa eivät ole täysin selvät. Aivan ilmeisesti ortodoksisen uskon hahmot ja mystiset puolet kiehtoivat häntä, mutta hän tiesi, ettei halunnut papiksi. Toisaalta hän oli aivan liian levoton erakoksi tai munkiksi, joiden piti sitoutua kurinalaiseen elämään.

Toisessa yhteydessä Maria totesi, että kerran kyntäessään maata hänen isänsä koki Jumalan kutsuvan häntä. »Tullessaan vaon päähän hän nosti päänsä ja häikäistyi hohtavasta näyistä. Hänen edessään taivaalla auringon edessä leijui Pyhä Neitsyt, joka katseli häntä ja elehti kädellään.» Rasputin näki hänet täsmälleen samanlaisena kuin neitsyen Kazanin Jumalanäidin ikonissa, joka on Venäjän kaikkein pyhin ikoni. Hän vajosi polvilleen rukoilemaan »valmiina noudattamaan taivaallisen ilmestyksen antamia käskyjä». Rasputin toisti tämän version lähestulkoon kaikille, myös keisarille, mutta monet, mukaan lukien useat kyläläiset, epäilivät sitä.

Myöhemmin Rasputin kertoi lähteneensä uudestaan erakkomunkki Makarin luokse ja pyytäneensä tätä tulkitsemaan näkyään. Hän oli koonnut pyhiinvaeltajan tavaransa sekä pusukan, johon uskollinen vaimo Praskovja oli laittanut hieman kuivattua leipää, teenlehtiä ja sokeria, ja aloittanut viidensadan kilometrin taivalluksensa Verhoturjeen Uralille. Käytyään rukoilemassa Pyhän Nikolaoksen luostarissa Pyhän vanhurskaan Simeon Verhoturjelaisen pyhäinjäännöslippaan luona hän jatkoi erakkomunkki Makarin mökille, joka sijaitsi noin kymmenen kilometrin päässä metsän siimeksessä. Pyhä vanhus eli yksin ympärillään vain rakkaat kanansa, joiden kanssa hän keskusteli, epäilemättä teologian kysymyksistä.

Rasputinin hengellinen palo näytti tehneen vaikutuksen Makariin, joka kehotti lukutaidotonta Rasputinia opettelemaan lukemaan ja sitten tutkimaan pyhiä kirjoituksia. Palattuaan lopulta kotiin vuonna 1897 tai pian sen jälkeen Rasputin ilmoitti aikovansa lähteä tien päälle uskonnollisena vaeltajana (*strannik*). Päätös tuskin miellytti Praskovjaa, mutta hän näyttää hyväksyneen Rasputinin ratkaisun. Tällaista kutsumusta kunnioitettiin, koska sitä pidettiin »hyvin tyyppillisenä

venäläisen kulttuurin ilmiönä». Rasputinin isän sen sijaan sanotaan suuttuneen, menettihän hän yhden perheensä maatyöläisistä.

Strannikit olivat 1800-luvun Venäjälle tyypillisiä pyhiinvaeltajia, eikä heillä ollut varsinaista päämäärää: he liikkivat valtavia matkoja luostarista tai pyhästä paikasta toiseen etsiessään Jumalaa ja ymmärrystä. Heitä oli satojatuhansia tai ehkä jopa miljoona. Rasputinin syntymän aikoihin Kiovan luolaluostarissa kävi vuosittain noin 170 000 pyhiinvaeltajaa. Viralliseen ortodoksiseen kirkkoon hyvin ristiriitaisesti suhtautunut Tolstoi ihaili strannikeja. Hän jopa käveli viisi päivää Moskovasta kotiinsa Jasnaja Poljanaan strannikiksi pukeutuneena. Tolstoin myötätunto anarkisteja kohtaan saattoi vaikuttaa asiaan, sillä keisarilliset auktoriteetit pitivät vaeltajia vahingollisina kulkureina. *Sodassa ja rauhassa* tyrannimaisen isän piinaama hurskas Maria Bolkonskaja kadehtii strannikeja ja tuntee houkutusta ryhtyä sellaiseksi. Suurin osa vaeltajista oli syntyjään talonpoikia, mutta seassa oli myös jalosukuisia ja Venäjän keisarillisen kaartin rykmenttien upseereja, jotka olivat kokeneet uskonnollisen herätyksen.

Aidot strannikit, varsinkin katumusvalan vannoneet, kulkiivat paljain jaloin pelkissä rääsyissä tai juuttisäkeissä painavia kahleita kantaen. He koputtivat maalaisperheiden izbojen oville ja pyysivät sijaa sekä ruokaa. Vastineeksi majoituksesta strannik kertoili tarinoita matkoistaan ja uskonnollisista kokemuksistaan. Seuraavana aamuna strannikille yleensä annettiin hieman kuivattua leipää, jotta hän jaksaisi seuraavaan luostariin asti rukoilemaan niiden puolesta, jotka olivat olleet hänelle ystävällisiä. Luostarissa hän asui yksinkertaisessa majassa, joka oli rakennettu köyhien matkaajien ja pyhiinvaeltajien majoittamiseksi. Useimmat viipyivät vain yön yli, mutta jotkut jäivät

GRIGORI RASPUTIN

oli hädin tuskin lukutaitoinen musikka syvältä Siperiasta.

Hänellä ei ollut joukkoja komennettavanaan,
eikä hän taitanut ylimystön käytöstapoja. Kaikesta huolimatta

Rasputinissa oli jotain vastustamatonta voimaa,
jonka avulla hänen onnistui raivata tiensä Pietariin,
luikerrella selittämättömällä tavalla Venäjän keisariparin
suosioon ja vaikuttaa peruuttamattomasti maailman
mahtavimman hallitsijasuvun kohtaloon. Siitä lähtien
Rasputinia on ympäröinyt sankka salaperäisyyden verho,
jonka avaamisen tarinallisen tietokirjallisuuden
mestari Antony Beevor on ottanut tehtäväkseen.

Entinen brittiarmeijan upseeri
Sir Antony Beevor (s. 1946) on
keskittynyt 1900-luvun sotahistoriaan
ja saanut teoksistaan useita palkintoja.
Hänen kirjojaan on käännetty yli
30 kielelle ja myyty maailmalla yli
yhdeksän miljoonaa kappaletta.

ANTONY BEEVORIN AIELMPPAA TUOTANTOA:

- *Stalingrad* • *Berliini 1945* • *Normandia 1944*
- *Toinen maailmansota* • *Ardennit 1944* – *Hitlerin*
viimeinen uhkayritys • *Kohtalokas silta* – *Arnhem 1944*
- *Venäjän vallankumous ja sisällissota*

